

ARCHEOLOGISCHE EVALUATIE VAN HET BODEMARCHIEF LANGS DE LEGASTRAAT EN STEENBAKKERIJEN TE NIEL.

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

ABO Archeologische Rapporten 294

Rapport opgemaakt door:

Derbystraat 51

9051 Gent

april 2017

Projectcode: 2017D212

Dossiernr. 20704.R.01

Gent

COLOFON

Titel

Archeologische evaluatie van het bodemarchief langs de Steenbakkerijen en Legastraat te Niel
Programma van maatregelen

Auteurs

Maarten Praet

Opdrachtgever

Bouwheer

Projectnummer

- 20751 (intern)
- K-13-034 (extern)
- 2017D212 (Agentschap Onroerend Erfgoed)

Plaats en Datum

Gent, april 2016

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 294

ISSN 2406-3940

RAPPORTFICHE

Template

Versies		
Versie	Datum	Status
v0	25/04/2017	Interne draft
v1	25/04/2017	Externe draft / definitieve versie
v2	25/05/2017	Definitieve versie

Projectteam	
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
Projectleider	Jan Coenaerts
Business Unit Manager	Tim Moerenhout
Kwaliteitscontrole	Jan Coenaerts
Director	Didier Reyns/Patrick Hambach

INHOUD

1	Inleiding	5
2	Gemotiveerd advies.....	6
2.1	Interpretatie en datering.....	6
2.2	Inschatting potentieel tot kennisvermeerdering	6
2.3	Samenvatting.....	7

1 INLEIDING

Deze archeologienota kwam tot stand in opdracht van de opdrachtgever naar aanleiding van de geplande aanleg van een gescheiden rioleringsstelsel Steenbakkerijen en de Legastraat ter vervanging van het aanwezige gemengd rioleringsstelsel. Een DWA-stelsel zal net ten westen van Legastraat 81 aangesloten op het DWA-stelsel van Aquafin project nr. 93.187. Het RWA-stelsel zal op twee plaatsen aangesloten worden op een gracht die over percelen 287W2 en 276R3 loopt en vervolgens ten noordoosten van het tracé afwatert naar de voormalige kleiputten van het natuurgebied Walenhoek. Deze gracht wordt tijdens de werken opnieuw geprofileerd en er worden twee overstortconstructies met knijpopening aangebracht. Het tracé begint op die manier net ten noordwesten van Steenbakkerijen nr. 49 en loopt tot net ten noordoosten van Legastraat nr. 83 met zijtakken op percelen 287W2, 276R3, en 267A3 .

De beoogde afbraak van het wegdek (en graafwerken worden beschouwd als een ingreep in de bodem. Doordat de oppervlakte van de percelen waarop deze ingreep betrekking heeft de 3000m² overschrijdt en de ingreep in de bodem (10660m²) de 1000m² overschrijdt, moet er in het kader van het nieuwe Onroerend Erfgoeddecreet voorafgaand aan een bouwvergunning, een archeologienota worden opgemaakt om het archeologisch potentieel te evalueren (art. 5.4.1. Onroerend Erfgoeddecreet). Gezien het tracé over een openbare weg loopt en om de overlast te beperken, is onderzoek met ingreep in de bodem voorlopig niet mogelijk. Hierbij wordt bijgevolg een archeologienota opgemaakt op basis van bureauonderzoek.

2 GEMOTIVEERD ADVIES

2.1 INTERPRETATIE EN DATERING

Op basis van landschappelijke en archeologisch/historische gegevens kan een inschatting gemaakt worden van de aard en ouderdom van eventuele archeologische vindplaatsen ter hoogte van het studiegebied.

Het studiegebied ligt op de oostelijke oever van de Rupel. De nabijheid van rivieren was belangrijk tijdens het paleolithicum en mesolithicum vanwege de beschikbaarheid van drinkwater, biodiversiteit en grote voedselrijkdom. Desalniettemin zocht men in deze periode droge zandruggen om zich op te kunnen vestigen. Aangezien het studiegebied zich op een laag gelegen nat gebied bevindt vlakbij de Rupel, lijkt het onwaarschijnlijk dat men zich hier zou vestigen. Waarschijnlijker lijkt dat men hogere en drogere plaatsen opzocht. Er zijn dan ook geen aanwijzingen voor prehistorische vondsten in de directe omgeving.

Vanaf het neolithicum wordt bodemvruchtbaarheid een bepalend criterium voor het oprichten van nederzettingen. Gronden die makkelijk bewerkbaar, goed gedraineerd en chemisch/fysisch vruchtbaar waren werden eerst in cultuur genomen, daarna volgden armere gronden. De bodemeigenschappen ter hoogte van het studiegebied zijn bepaald door de Rupel. De gronden zijn door hun slechte drainage ongeschikt voor akkerbouw. De vondstkans op vroeg-neolithische bewoning is daarom klein.

Het is pas vanaf de volle middeleeuwen en later, dat men met behulp van dijken en inpolderingen van het gebied, deze regio leefbaar zou worden. De oudste gekende structuren in Niel zijn te situeren in 1244, met de oprichting van de Sint-Bernardusabdij. De dorpskern zal zich dan ook rondom deze abdij uitbreiden. Het studiegebied is op 1km ten zuiden van de huidige dorpskern gelegen en bloeide pas in een latere fase. Er zijn echter reeds sporen van sporadische bewoning te zien op de Fricxkaart en Ferrariskaart. Vanaf de industriële revolutie zou de kleiontginning alsook de verwerking ervan binnen steenbakkerijen een prominente rol spelen in dit gebied. Dit wordt bevestigd door een plotse groei van activiteit binnen het studiegebied tussen de Ferrariskaart en de Atlas der Buurtwegen. Ook het molenbestand van verdwenen molens en de nog bewaarde bouwkundige relictten wijzen erop dat er vanaf het einde van de 18de eeuw meer industriële activiteiten plaatsvinden. Deze industriële activiteiten zouden aanhouden tot het derde kwart van de 20ste eeuw.

2.2 INSCHATTING POTENTIEEL TOT KENNISVERMEERDERING

Het potentieel tot kennisvermeerdering bestaat hier voornamelijk uit het aantreffen van sporen of structuren jonger dan de industriële revolutie. Men kon zich door de natte bodems pas in deze regio vestigen vanaf de volle middeleeuwen en later. Op het oudste kaartmateriaal is slechts sporadische activiteit of bewoning te zien in vergelijking met de dorpskern van Niel. Hierdoor we kunnen aannemen dat dit gebied pas laat in gebruik is geraakt.

Het is echter de vraag in welke mate sporen, structuren en stratigrafieën bewaard zijn gebleven onder de huidige verhardingen en nutsleidingen. Bij de aanleg hiervan vonden immers **grondverstorende werken** plaats:

- Ten eerste werd over het gehele studiegebied een wegkoffer aangelegd tot minstens 0.50m onder het huidige loopvlak. Een dergelijke diepte verstoort reeds (lokaal) de

bovenkant van de C- en B-horizont waarin potentiële archeologische sporen zich bevinden.

- Ten tweede heeft de aanleg van nutsleidingen, daar waar aanwezig, de bovenste 2-3m van de bodem verstoord en dit over bijna het gehele studiegebied. De kans dat ter hoogte van deze nutsleidingen nog archeologische sporen te vinden zijn, is nihil. De geplande aanleg van de RWA- en DWA-leidingen zijn ter vervanging van een aanwezig gemengd rioolsysteem, waar het ook op aangesloten zal worden. De aanleg van deze laatste vindt bijgevolg plaats in reeds verstoorde grond.
- De industriële activiteiten vanaf het einde van de 18de eeuw hebben de mogelijke oudere archeologische sporen en structuren sterk verstoord.

Rekening houdend met deze voorgaande argumenten schatten we het **potentieel tot kennisvermeerdering laag in**. Dit geldt zowel voor zone 1 als zone 2. **Hierdoor dwingt een kosten/batenanalyse ons tot een vrijgave.**

2.3 SAMENVATTING

Deze archeologienota werd opgesteld door ABO NV naar aanleiding van riolerings- en aanverwante infrastructuurwerken aan de Steenbakkerijen, Legastraat en Keizerstraat te Niel. Het doel van dit onderzoek was drieledig. Ten eerste werd op basis van de beschikbare informatie nagegaan of er archeologische resten te verwachten zijn op het terrein. Ten tweede werd nagegaan hoe goed deze archeologische resten zijn bewaard en in hoeverre ze zijn bedreigd door de geplande bouwwerken. Ten derde werd nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is.

- 1) Uit het historische en landschappelijk onderzoek (hfd. 3 en 4) blijkt dat het terrein op natte zandleembodems ligt. Het gebied lijkt slechts bewoonbaar te zijn vanaf de volle middeleeuwen en later vanwege de slechte drainage van het terrein. Ook voor akkerbouw lijkt het pas geschikt na inpoldering van het gebied. De hoeveelheid van archeologische sporen in de omgeving is dan ook beperkt. Het betreft voornamelijk structuren gerelateerd aan de steenbakkersindustrie en kleiontginning die vanaf de industriële revolutie plaatsvond. Oudere sporen zijn zichtbaar op historische kaarten, zij het sporadisch.
- 2) Uit een analyse van het huidige landschap blijkt dat het onderzoeksgebied in grote mate is verstoord door aanleg van de weg en reeds bestaande nutsleidingen. Bijgevolg zijn de archeologische resten die zich onder het traject bevonden waarschijnlijk vernietigd. De geplande ingrepen in de bodem zouden dus voornamelijk reeds geroerde aarde omwoelen. De impact van de werken is bijgevolg zeer klein.
- 3) De werken voorzien in de aanleg van twee smalle sleuven, voor het DWA-en RWA-stelsel, waarvan de werken over reeds diep verstoord terrein lopen (het reeds aanwezig riooltracé). Het wordt op die manier zeer moeilijk om ruimtelijk inzicht te verkrijgen in eventueel aanwezige sporen. Bijgevolg is het potentieel tot kennisvermeerdering, zeker bij in acht nemen van de verregaande verstoring langs het tracé, zeer klein.